

UN REPREZENTANT DE FRUNTE AL LUPTEI PENTRU INDEPENDENȚA ȘI LIBERTATEA NAȚIONALĂ A POPORULUI ROMÂN: ADAM HENȚIU-HENȚIESCU

EMIL POP

Războiul pentru independență din 1877—1878 a constituit pentru toți românii din Transilvania, ca de atâtea ori în milenara noastră istorie, un nou prilej de manifestare a unității de conștiință națională. Numai așa ne putem explica faptul că românii din Transilvania și Banat au participat spontan și efectiv la sprijinirea luptei pentru libertate și independență a fraților de dincolo de Carpați, prin numeroase acțiuni de colectare a ajutoarelor materiale în bani, articole de îmbrăcăminte, medicamente etc. și chiar prin voluntari. Într-adevăr, pentru românii din Transilvania războiul pentru neatîrnare a României era cel mai nimerit prilej de manifestare fățișă a dorinței lor de a se uni cu țara, exprimată la Blaj încă în 1848.

În acțiunea aceasta de ajutorare a armatei române s-au remarcat și românii din numeroase localități din comitatul Hunedoara. Din părțile Zărandului și-au adus obolul locuitorii din Băița, Baia de Criș, Brad, Crișcior și Trestia. Colectele au fost făcute de Sigismund Borlea, printre românii din Baia de Criș, precum și de Zoe Mihălțeanu și Iudita Secula, mai ales printre femeile din Brad și Baia de Criș. Astfel, la 10 iunie 1877 „Gazeta Transilvaniei” publică, la rubrica „Ofrande pentru ostașii răniți din România”, numele celor din Baia de Criș care au contribuit cu suma de 81 florini¹, iar „Telegraful Român”, din 16/28 iunie 1877, publica numele femeilor din Băița și Trestia care au contribuit cu suma de 70 franci în aur și 8 florini². În sfârșit, „Telegraful Român”, din 28 august/9 septembrie 1877, publica numele femeilor din Brad, Baia de Criș și Crișcior care au contribuit cu suma de 40 lei, 1 galben, 3 taleri, 39 florini.³ De asemenea, se publică și lista femeilor care au contribuit cu obiecte (scame, feșe, comprese etc.).

Solidaritatea românilor ardeleni cu lupta fraților din România pentru cucerirea independenței de stat s-a manifestat însă plenar și prin înrolarea unor voluntari de dincoace de Carpați sub drapelul românesc. Numeroși tineri din toată Transilvania, mai ales din părțile Brașovului, Făgărașului, Sibiului, Blajului, Orăștiei, Munților Apuseni, Banatului au trecut în grupuri mici munții și s-au înrolat voluntari în armata română, plecând pe frontul din Balcani.

Unul dintre acești tineri voluntari a fost și Adam Hențiu, un fiu al Zărandului, originar din Rișca, cel mai apropiat sat de Baia de Criș, fosta reședință a comitatului Zarand.⁴ Adam Hențiu era fiul preotului Nicolae

¹ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 41, 10 iunie/29 mai, 1877.

² *Telegraful Român*, nr. 47, 16/28 iunie, 1877.

³ *Telegraful Român*, nr. 68, 28 august/9 septembrie, 1877.

⁴ vezi: Valeriu V. Bologa, *Ajutorul românilor ardeleni pentru răniții războiului de independență*, Sibiu, 1941, p. 3; Sextil Pușcariu, *Răsunetul războiului pentru independență în Ardeal*, în *Războiul Neatîrnării*, Buc., 1927, p. 201; Ștefan Metes, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII—XX*, Buc., 1971, p. 353.

Hențiu din Rîșca. După cum ne mărturisește fratele său, Nicolae Hențiu, în autobiografia sa, familia lor avea prin strămoșii lor rădăcini puternice în așezările din vatra Zarandului.⁵

Adam Hențiu s-a născut la 1 august 1856 în Rîșca. Primii ani de școală îi face la Tebea, avîndu-l ca învățător pe Ioan Jurca. Urmează apoi gimnaziul la Brad, Beiuș, iar cursul superior la Sibiu. Simțind o înclinație deosebită pentru cariera de farmacist se înscrie ca elev în farmacia lui Nicolae Vlad, farmacist în Abrud. Terminînd în 1876 stagiul de ucenicie în farmacia lui Nicolae Vlad, obține diploma de asistent care îi da dreptul să practice profesiunea de farmacist. După aceasta se angajează cu asistent farmacist în farmacia lui Adam Hanzeroș, farmacist în Hălmașiu⁶. Citind în ziarul „Românul” lui C. A. Rosetti că România intra în război contra Turciei, tinărul Hențiu, în vîrstă de 21 ani, trece Carpații în luna aprilie 1877 și, după cum însuși mărturisește, a plecat la

Fig. 1. Adam Hențiu (1856–1925); fotografie comunicată de o strănepoată a sa, Maria Furdui, din Brad.

⁵ *Autobiografia lui Nicolae Hențiu (1842–1923)*, Tiparul Tipografiei Săteanul, Săliște, f.a., pp. 8–10.

⁶ v. D. Nicolau, *Adam Hențiescu*, în *Farmaciiții noștri*, Buc., 1906, pp. 175–177; Dr. V. Gomoiu, Gh. Gomoiu și Maria V. Gomoiu, *Repertor de medici, farmaciști, veterinari (personal sanitar) din ținuturile românești*, vol. I, Tipografia „Presa” Brăila, 1938, pp. 200–201.

28 aprilie 1877 și s-a înscris în al II-lea Batalion de vânători ca soldat,⁷ fiind avansat apoi la gradul de caporal.

În 21 iulie 1877 trece Dunărea la Nicopole cu Batalionul II vânători și cu întreaga Divizie a IV-a comandată de generalul Manu, fiind rănit la 30 august în atacul de la Grivița. Dar iată cum descrie un cronicar al timpului aceste momente de înaltă tensiune pentru Adam Hențiu, prilejuite de botezul de foc al frontului: „Inima tinărului caporal, cuprinsă tot mai mult de emoția ce ți-o dă momentul suprem, pe care-l întrevădea apropiindu-se tot mai mult, pentru a proba dragostea sa de țară, nu întârzie de a-i da prilejul. Ziua de 30 august neștersă din mintea fiecărui dintre noi și, la rememorarea căreia, un fior ne străbate firea întreagă, sosi.

Batalionul 2 vânători era hotărît să ia parte la atac.

Lupta se sună, cu avîntul și disprețul de moarte de care totdeauna a dat probă românul, Batalionul se aruncă asupra trupelor dușmane... care secerau atîtea vieți tinere, atîția frați iubiți. Între răniții ce și-au plătit tributul de sînge cade și tinărul Hențescu, desigur mulțumit în sufletul lui că-și făcuse datoria și poate exclamînd: „De acum a noastră e izbînda!“ Și a noastră a și fost!

Plaga ce căpătă îl țintui la pat două luni de zile, iar bravura faptelor sale fu răsplătită prin insignele de onoare ce le poartă.⁸

După ce s-a însănătoșit s-a reîntors tot pe front participînd mai de parte la toate luptele. La 1 iunie 1878 este trecut în corpul sanitar în rîndul farmaciștilor militari, cu gradul de subfarmacist. În 15 noiembrie 1878 a fost avansat la gradul de farmacist sublocotenent și e trecut în rezervă. Pentru actele sale de viteză pe cîmpul de luptă a fost răsplătit cu numeroase ordine și medalii: „Steaua României“, în gradul de cavalier, „Coroana României“, în gradul de ofițer, „Trecerea Dunării“, „Apărătorul Independenței“ ș.a. Pe drept cuvînt, el poate fi înscris astfel în șirul eroilor independenței, în activitatea sa ulterioară (se stinge din viață la 9 aprilie 1925) rămînînd fidel mărețelor idealuri pentru care a militat și a luptat cu atîta ardoare. Fiind încă în cadrul serviciului sanitar militar, a putut să-și completeze studiile universitare. Astfel, se înscrie la Universitatea din București obținînd în 1880 titlul academic de licențiat în farmacie. Stabilindu-se definitiv în România, și-a schimbat numele de Hențiu în Hențescu, nume sub care și-a desfășurat activitatea în diferite sectoare ale vieții sociale timp de peste patru decenii, locuind un timp la Caracal și apoi la București. Nu lipsit de interes este și faptul că împreună cu alți farmaciști a înființat în 1905 „Centrala farmaceutică“ pe care a condus-o ca director timp de cinci ani.

Deși în vîrstă, participă la luptele din primul război mondial, mergînd voluntar cu trupele române în Moldova, reușind să trăiască momentul împlinirii idealului național.

Pe lîngă activitatea profesională, Adam Hențescu a desfășurat și o bogată activitate pe tărîm social, fiind deseori sufletul mișcărilor naționale ardelenesti din Capitală, mai ales a societății „Carpați“ și a altor societăți ardelenesti („Transilvania“, „Cercul romanilor de peste munți“) în

⁷ *Congresul românilor de peste hotare aflători în țară, 15 martie 1915, Buc., 1915, p. 114.*

⁸ D. Nicolau, *op. cit.*

perioada 1880—1916.⁹ O bogată activitate a desfășurat-o în cadrul societății „Carpați“, mai ales cu prilejul sărbătoririi unor evenimente importante din viața poporului român, cum a fost și comemorarea a 100 de ani de la răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan. Cu acest prilej scrie articolul „Gorunul lui Horia“, apărut în 23 decembrie 1884, în „Unitatea Națională“, ziarul societății „Carpați“. Rindurile sale patetice emană văpaia unui puternic patriotism: „... Cînd eram copil, veneam și eu în zilele de sărbători la Tebea... pentru că tare-mi plăcea să mă uit la Gorunul lui Horia, să stau să-l măsoar cu ochii și să mă învîrtesc prin prejurul trunchiului lui, care mi se părea gros cît cea mai mare colibă din sat. Îmi închipuiam eu în mintea mea copilărească, că asta trebuie să fie împăratul arborilor, că nicăieri nu mai văzusem altul nici pe aproape cît dînsul și spuneau oamenii că nici în alte țări nu se pomeneste așa minune de stejar (...). De atunci n-am mai văzut Gorunul lui Horia. Sînt cîțiva ani la mijloc, dar și astăzi cînd închid ochii și mă gîndesc la gorun, parcă-l văd, întocmai ca atunci, cum stă cu brațe de uriaș, vecinic neschimbat, martor vitejiei strămoșilor, chezaș vitejiei nepoților, cînd va veni și vremea lor!“¹⁰

La fel, „Cercul românilor de peste munți“ a desfășurat o susținută activitate prin organizarea la 15 martie 1915 a celui mai mare Congres al românilor de peste hotare la București, care a exprimat hotărîrea lor de a înfăptui unirea. În cadrul acestui congres și-a spus cuvîntul, pătruns de cel mai puternic simțămînt patriotic, și Adam Hențiescu, neuitînd să biciuiască pe acei ardeleni care, veniți în țară, au rămas indiferenți față de realizarea idealului național: „Discursul marelui Delavrancea din întrunirea de la Dacia de azi m-a obsedat, și cum stejarul de la marginea drumului, înconjurat și strîns de iederă, s-a uscat, și ceea ce se vede încă verde în el este iedera care l-a sufocat, tot astfel unii dintre ardelenii noștri veniți aici s-au așezat la umbra unor stejari, unde feriți de arșita soarelui, au început a prinde rădăcini și a le merge bine, dar ce folos? Stejarii cu crăcile lor mari și stufoase nu le-au mai lăsat deloc soare, așa că a rămas numai frunziș din ei, peste care se poate ușor trece, nefiind nici un obstacol pentru înfăptuirea idealului nostru național“.¹¹

Prin întreaga sa activitate, Adam Hențiu-Hențiescu s-a dovedit a fi un militant activ al luptei pentru independență, libertate și unitate națională a poporului român, înscriind neuitate pagini de vitejie în analele istoriei patriei.

UN REMARCABLE REPRÉSENTANT DE LA LUTTE POUR L'INDÉPENDANCE
ET LA LIBERTÉ NATIONALE DU PEUPLE ROUMAIN: ADAM HENȚIU —
HENȚIESCU

— Résumé —

L'ouvrage ressuscite succinct la personnalité d'Adam Hențiu (1856—1925), original de Rîșca, près de Baia de Criș, l'un des volontaires de Transylvanie dans la guerre pour la conquête de l'indépendance. Par son entière activité, il s'est relevé d'être un militant actif de la lutte pour l'indépendance, la liberté et l'unité nationale, étant au service des grands aspirations du peuple roumain.

⁹ v. Iuliu Moisi, *Românii ardeleni din vechiul regat și activitatea lor pînă la războiul întregirii neamului*, în *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul*, 1918—1928, vol. III., Buc., 1929, p. 1381, 1390.

¹⁰ *Unitatea Națională*, anul I, nr. 6, Buc., 23 decembrie 1884.

¹¹ *Congresul românilor de peste hotare aflători în țară, 15 martie 1915*, Buc., 1915, p. 114.